

**Ο Τύμβος της Μικρής Δοξιπάρας – Ζώνης
στην Θρακική πεδιάδα ανάμεσα στον Άρδα και τον Ερυθροπόταμο,
πάνω στα σύνορα της Ελλάδας με την Βουλγαρία**

Πανόραμα Ταξιδιωτικές Σημειώσεις ΘΡΑΚΗ, Νομός ΈΒΡΟΥ Απρίλιος 2012 ΜΚ

Στο ΒΔ άκρο του Νομού Έβρου, ανάμεσα στον Ερυθροπόταμο και τον Άρδα, λιγότερο από μια ώρα μακριά από το Διδυμότειχο, τον ποταμό Έβρο και τα ελληνοτουρκικά σύνορα, και γύρω στα επτά-οκτώ λεπτά από τα ελληνοβουλγαρικά σύνορα, βρίσκεται ένα σπουδαίο ταφικό μνημείο έρημο και μόνο στην απεραντοσύνη της θρακικής πεδιάδας. Το αργιλώδες χώμα δημιουργεί παχύ στρώμα λασπουριάς. Η ευλογία και η κατάρα της άδενδρης αλλά γεωργικά πανεύφορης Θράκης. Τα τρία μικρά χωριά του παλαιού Δήμου Κυπρίνου, η Ζώνη, η Χελιδόνα και η Μικρή Δοξιπάρα που περιβάλλουν από απόσταση τον Τύμβο, είναι σχεδόν χαμένα πίσω από τα χαμηλά λοφάκια, την ελαφρώς κυματιστή επιφάνεια της πεδινής έκτασης. Η μαύρη γη και ο ουρανός. Πρέπει να αφεθεί κανείς για να απολαύσει αυτό το παρθένο θρακικό τοπίο, όπου η ανθρώπινη παρουσία είναι αόρατη. Η διαδρομή, είτε από το Διδυμότειχο είτε από την Ορεστιάδα, έχει σπάνιες αρετές. Αρκεί να έχει κανείς την απαραίτητη διάθεση και ανοιχτά τα πνεμόνια. Εξάλλου, ο μοναχικός Τύμβος έχει άμεση σχέση όχι μόνο με το τοπίο αλλά και με τα δημοτηρικά: σε οικογένεια Θρακών γαιοκτημόνων της εποχής του Τραϊανού ανήκει. Τρεις άντρες και μία γυναίκα θαμμένοι εδώ, πριν από 1.900 χρόνια, μαζί με δεκαπέντε άλογα και πέντε άμαξες – σύμβολα του κύρους και του πλούτου των ιδιοκτητών τους.

Τύμβο ονομάζουμε τον τεχνητό λοφίσκο που κατασκευάστηκε για να καλύψει έναν χώρο ταφής. Υπάρχουν εκατοντάδες διάσπαρτοι τύμβοι στις πεδιάδες της αρχαίας Θράκης, από το Βόρειο Αιγαίο και την Θάλασσα του Μαρμαρά (Προποντίδα) έως τις ακτές τις Μαύρης Θάλασσας (Εύξεινος Πόντος) και τον Δούναβη (Ιστρος).

ΜΚ, Απρίλιος 1996 apan.gr

Μικρός τύμβος στην θρακική πεδιάδα στα ΒΑ της Αδριανούπολης / τ. Edirne, Ευρωπαϊκή Τουρκία

Οι τύμβοι, που καλύπτουν τις ταφές επιφανών Θρακών και πλούσιων κτηματιών, βρίσκονται συνήθως σε κορυφές χαμηλών υψωμάτων ή σε άλλες περίοπτες θέσεις και, με τον κωνικό τους όγκο, σημαδεύουν τις αχανείς πεδινές εκτάσεις. Ελάχιστοι έχουν ανασκαφεί συστηματικά. Ίσως οι παλαιότεροι να χρονολογούνται στην Ύστερη εποχή του Χαλκού και τους πρώτους ιστορικούς αιώνες (1200 ή 1100 – 500 π.Χ.), αλλά οι κατασκευές αυξάνονται τον 5ο-4ο αι., όταν δημιουργούνται τα πρώτα θρακικά βασίλεια, και με τον καιρό πολλαπλασιάζονται έως την Ύστερη Αρχαιότητα. Οι περισσότεροι έχουν κατασκευαστεί στην διάρκεια της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορικής περιόδου, κυρίως μετά το 46 μ.Χ., όταν ενοποιείται πολιτικά και διοικητικά ολόκληρη η Θράκη κι αρχίζει το μεγάλο αναπτυξιακό πρόγραμμα που θα καταστήσει την περιοχή σημαντικό παραγωγικό χώρο και θα αναδείξει την στρατηγική της σπουδαιότητα. Σε αυτήν την κατηγορία και σε αυτήν την εποχή ανήκει ο **Τύμβος της Μικρής Δοξιάρας - Ζώνης**, ο οποίος οφείλει το όνομα του στα δύο κοντινά χωριά (αν και μεσολαβεί και το χωριό Χελιδόνα). Όλα βρίσκονται σε μικρή απόσταση μεταξύ τους και πολύ κοντά στη συννοριακή γραμμή που χωρίζει την Ελλάδα από την Βουλγαρία.

Σήμερα, έναν αιώνα μετά την χάραξη των συνόρων και την απαγόρευση των επικοινωνιών, είναι δύσκολο να αντιληφθεί κανείς ότι αυτός ο απομακρυσμένος μικρόκοσμος, που απέχει 40 χλμ από το Διδυμότειχο, βρισκόταν επί χιλιετίες πάνω σε έναν δευτερεύοντα αλλά σημαντικό οδικό άξονα που συνέχιζε Δ-ΒΔ, διέσχισε διαγώνια την οροσειρά της Ροδόπης, περνούσε από δεκάδες οικισμούς, κωμοπόλεις, παραγωγικά κέντρα, θερινά βοσκοτόπια και δάση, και συνέδεε τις δύο μεγαλουπόλεις της Θράκης: την Αδριανούπολη / τουρκ. Εντιρνέ με την Φιλιππούπολη / βουλγ. Πλόβντιβ. Επιπλέον, αυτό το τμήμα της θρακικής πεδιάδας στις ανατολικές υπώρειες της Ροδόπης, εκτείνεται ανάμεσα σε δύο ποτάμια: τον Άρδα στα βόρεια και τον Ερυθροπόταμο στα νότια. Είναι και οι δύο παραπόταμοι του Έβρου κι έρχονται από το βουλγαρικό τμήμα της Ροδόπης. Μέγας γεωργικός πλούτος. Ευημερία στα καλά αυτοκρατορικά χρόνια, τον καιρό της Pax Romana, πριν αρχίσει η Κάθοδος των Βαρβάρων. Ο αυτοκράτορας Τραϊανός (98-117) είχε χτίσει την Τραϊανούπολη κοντά στο δέλτα του Έβρου και είχε επανιδρύσει μία αρχαία ελληνική πόλη στη συμβολή του Ερυθροπόταμου με τον Έβρο, δηλαδή 37-38 χλμ μακριά από το σημείο όπου κατασκευάστηκε ο Τύμβος – μια μέρα δρόμο για ένα φορτωμένο κάρο ή μια άμαξα και λιγότερο από μισή μέρα δρόμο για έναν καβαλάρη. Η νέα αυτή πόλη πήρε το όνομα της Πλωτίνας, συζύγου του Τραϊνού, ονομάστηκε Πλωτινόπολις / Πλωτινούπολη κι αποτέλεσε μεγάλο συγκοινωνιακό κόμβο, καθώς λειτουργούσε ως σκάλα του εβρίτικου ποταμόδρομου που συνέδεε την Φιλιππούπολη κι όλη την θρακική ενδοχώρα με το Αιγαίο, αλλά και σκάλα για τις μαούνες που πηγαινοέρχονταν από όχθη σε όχθη, για να εξυπηρετήσουν τον αγροτικό δρόμο που συνέδεε την Βόρεια Θράκη και την Ροδόπη με τον Έβρο και την Πλωτινόπολη με την Ανατολική Θράκη, την Προποντίδα και την Πέρινθο, έδρα της ρωμαϊκής Διοίκησης Θράκης, από το 46 μ.Χ. [Δες χάρτη στη σελ. 16]

Αν όλα αυτά καταφέρουν να αλλάξουν την σημερινή εικόνα της ερημίας που δίνει ο συνοριακός αυτός τόπος κι αν τον τοποθετήσει κανείς στο πλαίσιο της συνεχώς αναπτυσσόμενης Θράκης της Αυτοκρατορικής περιόδου, θα μπορέσει να εξηγήσει και την ύπαρξη του πλούσιου Τύμβου της Μικρής Δοξιπάρας - Ζώνης. Ο Τύμβος, που χρονολογείται στις αρχές του 2ου μ.Χ. αι., δηλαδή στα χρόνια του Τραϊανού, καλύπτει τις ταφές, σωστότερα τις καύσεις, τεσσάρων μελών μιας οικογένειας Θρακών γαιοκτημόνων. Πρόκειται για οικογενειακό μνήμα που κατασκευάστηκε γύρω στο 100-105 μ.Χ., προφανώς για ένα μέλος της οικογένειας και, στην διάρκεια της επόμενης δεκαετίας, δέχτηκε άλλα τρία μέλη, τα οποία αποτεφρώθηκαν και ενταφιάστηκαν εδώ (Καύση Α, Β, Γ και Δ). Οι νεκροί ήταν τρεις άντρες και μία γυναίκα. Οι δύο άντρες ήταν μέσης ηλικίας κι ο τρίτος ήταν ένας νέος άντρας. Νέα ήταν και η γυναίκα. Η αιτία του θανάτου των νέων ανθρώπων δεν γνωρίζουμε αν έχει γίνει γνωστή. Οι αρχαιολόγοι, μάλιστα, με την βοήθεια των μελών της διεπιστημονικής επιτροπής, κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η τέταρτη και τελευταία καύση που έγινε σε αυτόν τον ταφικό χώρο ήταν η σορός της νεαρής γυναίκας. Στην συνέχεια το μνήμα «έκλεισε» κι όλος αυτός ο χώρος, ο οποίος είχε ήδη σκεπαστεί με έναν τύμβο εντυπωσιακών διαστάσεων, δεν ξανάνοιξε έως το 2002, όταν άρχισε η ανασκαφή.

Λυχνάρι με
αλογοκεφαλή στην λαβή

Από την Καύση Γ
(άντρας μέσης ηλικίας)

Η διάμετρος του τεχνητού γήλοφου είναι 60 μ., ενώ το ύψος του έφτανε τα 7,5 μ. Ο μεγάλος αριθμός μαρμάρινων θραυσμάτων που βρέθηκαν στους γύρω αγρούς οδήγησε τους ανασκαφείς να συμπεράνουν ότι πιθανότατα στην κορυφή του τύμβου είχε αναγερθεί μεγάλο μαρμάρινο μνημείο. Αν ήταν, πράγματι, έτσι, τότε θα πρέπει να συμπεριλάβουμε τον συγκεκριμένο Τύμβο στον κατάλογο των ιδιαίτερα πλούσιων ταφικών μνημείων εκείνης της εποχής στην Θράκη. Τα κτερίσματα (έργα τέχνης, όπλα, αντικείμενα και λίγα κοσμήματα) που συνόδευαν τους νεκρούς είναι πολυτελή και προέρχονται από καλά εργαστήρια – όπως άρμοζε σε μια τέτοια οικογένεια. Αλλά δεν μπορούν να συγκριθούν με τους «θησαυρούς» που βρέθηκαν σε τύμβους στην βουλγαρική επικράτεια. Πάντως, το στοιχείο που φανερώνει τον πλούτο της οικογένειας και επισημαίνει την θρακική καταγωγή της είναι τα δεκαπέντε άλογα που ενταφιάστηκαν μαζί με τις άμαξες που έσερναν, δίπλα στα αφεντικά τους.

Όλες οι άμαξες ήταν τετράτροχες και πλούσια διακοσμημένες. Βρέθηκαν χαυλιόδοντες αγριογούρουνων κι ο σκελετός ενός σκύλου, καθώς δεν νοείται Θράκας που να μην αγαπάει το κυνήγι.

Από τον επίσημο Ιστότοπο <http://www.mikridoxipara-zoni.gr> της υπεύθυνης για την ανασκαφή και τη μελέτη του Τύμβου Επιστημονικής Επιτροπής, αντιγράφουμε την περιγραφή του εσωτερικού του τύμβου.

«Δίπλα στους λάκκους, όπου είχε γίνει η αποτέφρωση των νεκρών, αποκαλύφθηκαν πέντε τετράτροχες άμαξες, μαζί με τα υποζύγιά τους. Πρόκειται για τις άμαξες με τις οποίες είχαν μεταφερθεί οι νεκροί στον τόπο της ταφής. Η πρακτική της ταφής αμαξών και αλόγων δίπλα στους νεκρούς ιδιοκτήτες τους απαντά, εκτός από τη Θράκη, σε πολλές περιοχές του αρχαίου κόσμου, τόσο στην Ευρώπη όσο και στην Ασία. Οι άμαξες και τα άλογα στις περιπτώσεις αυτές λειτουργούν ως σύμβολα του κύρους και του πλούτου των ιδιοκτητών τους.

»Σε πολλά σημεία του τύμβου εντοπίστηκαν περιοχές με σπασμένα αγγεία, στάχτες και οστά ζώων, υπολείμματα προσφορών που μαρτυρούν την τέλεση ταφικών τελετουργιών κατά τη διάρκεια της κατασκευής του τύμβου. Με τις ίδιες τελετουργίες σχετίζονται οι δύο λάκκοι-εστίες και οι δύο ορθογώνιες κατασκευές από πλίνθους με στάχτες και θραύσματα αγγείων, που βρέθηκαν στο ανατολικό τμήμα του τύμβου και χρησίμευαν ως επιτάφιοι βωμοί.

»Οι πέντε άμαξες έχουν εναποτεθεί μαζί με τα υποζύγιά τους σε ρηχούς λάκκους. Σε όλες διατηρούνται οι σιδερένιοι άξονες, τα σιδερένια στεφάνια (επίσωτρα) και τα σιδερένια περιαζόνια των τροχών, καθώς και τα υπόλοιπα χάλκινα και σιδερένια λειτουργικά και διακοσμητικά εξαρτήματα. Οι άμαξες χωρίζονται σε δύο ομάδες. Στην πρώτη ομάδα, που βρίσκεται στο δυτικό τμήμα, αλλά κοντά στο κέντρο του τύμβου, ανήκουν οι **άμαξες Β΄ και Γ΄ και η ταφή αλόγων Α΄**.

Η άμαξα Β΄ που βρίσκεται κοντά στο κέντρο του τύμβου και η διακόσμηση στην πίσω όψη της ίδιας άμαξας (φωτ από το Φυλλάδιο που εξέδωσε η Εφορεία Αρχαιοτήτων Θράκης).

»Οι δύο άμαξες της ομάδας αυτής δίνουν μια ζωντανή εικόνα του τύπου της τετράτροχης άμαξας, επειδή σώζονται αποτυπώματα από τα ξύλινα τμήματα, όπως το τιμόνι (ρυμός), οι ακτίνες που ήταν δώδεκα σε κάθε τροχό και η αψίδα, το ξύλινο εσωτερικό στεφάνι του τροχού. Οι τέσσερις τροχοί έχουν αποσυνδεθεί από τους άξονες, τα άλογα όμως βρίσκονται ακόμη στο ζυγό που σώζεται στο άκρο του ρυμού (τιμονιού). Εντυπωσιακή είναι η διακόσμηση στην πίσω όψη της άμαξας Β΄ με χάλκινες ταινίες, ασπιδίσκες, δισκάρια και προτομή γυναικείας μορφής. Στην άμαξα Γ΄ διατηρήθηκαν τα αποτυπώματα όλων των ξύλων του δαπέδου του αμαζώματος. Τα δυο άλογα της γειτονικής ταφής (Ταφή αλόγων Α΄) είναι τα εφεδρικά άλογα των δυο αμαζών. Έχουν σωθεί χάλκινα φάλαρα, γυάλινες χάντρες και υπολείμματα από τους δερμάτινους ιμάντες της ιπποσκευής που ήταν διακοσμημένοι με χάλκινες εφηλίδες.

»Πολύ κοντά στην ομάδα αυτή των αμαξών εντοπίστηκε μεγάλος και βαθύς λάκκος ορθογώνιου σχήματος, μέσα στον οποίο είχε αποτεφρωθεί ένας άνδρας (**Καύση Β'**). Ένας μικρότερος λάκκος είχε ανοιχτεί στον πυθμένα του μεγάλου λάκκου. Εκεί βρέθηκαν συγκεντρωμένα τα απανθρακωμένα ξύλα και τα καμένα οστά του νεκρού μαζί με δύο χάλκινα ομφάλια ασπίδων, σιδερένιες αιχμές δοράτων, σιδερένια ξίφη, πήλινα αγγεία και γυάλινα μυροδοχεία. Τα περισσότερα κτερίσματα, ήταν τοποθετημένα στην ανατολική στενή πλευρά του μεγάλου λάκκου. Πρόκειται για ένα χάλκινο λυχνάρι με το λυχνοστάτη του, ο οποίος έχει ως βάση τρία στηρίγματα, διαμορφωμένα σε ανθρώπινα πόδια που φορούν σανδάλια και κνημίδες, ένα σιδερένιο πτυσσόμενο κάθισμα (δίφρος), χάλκινες και σιδερένιες στλεγγίδες, χάλκινα αγγεία, ένα οστέινο χτένι, ένα χάλκινο φανάρι κ.ά.

»Οι τρεις άμαξες της δεύτερης ομάδας (**Άμαξες Α', Δ', Ε'**) βρίσκονται στη νοτιοανατολική πλευρά του τύμβου και η διάταξή τους ακολουθεί την περιφέρειά του. Οι άμαξες στην ομάδα αυτή δεν παρουσιάζουν την κανονική τους μορφή, καθώς τα άλογα έχουν λυθεί από τους ζυγούς, οι τροχοί και οι άξονες έχουν αποσυνδεθεί. Υπολείμματα ή ίχνη ξύλου δεν έχουν διατηρηθεί, τα μεταλλικά όμως αντικείμενα, όπως και οι σκελετοί των αλόγων, σώζονται σε πολύ καλή κατάσταση, λόγω της σύστασης του εδάφους. Δίπλα στα άλογα της άμαξας Α' έχει ταφεί και ένας σκύλος. Η διακόσμηση περιλαμβάνει τις χάλκινες ταινίες της πίσω πλευράς του αμαξώματος, τα χάλκινα συμπλέγματα με πάνθηρες και μαινάδες στα άκρα του ζυγού και πολλά άλλα διακοσμητικά στοιχεία.

»Στη δεύτερη άμαξα της ομάδας (**Άμαξα Δ'**) υπάρχουν μόνο δύο τροχοί, τοποθετημένοι στη μια πλευρά του λάκκου. Επειδή η άμαξα βρισκόταν πολύ κοντά στην περιφέρεια του τύμβου, είναι πιθανό οι άλλοι δύο τροχοί να παρασύρθηκαν κατά την καλλιέργεια του γειτονικού αγρού. Ίσως η άμαξα αυτή ήταν κλειστή και τα ανοίγματα κλείνονταν με παραπετάσματα, όπως μαρτυρούν οι σιδερένιες ράβδοι που έχουν κρίκους ανάρτησης.

»Στην **άμαξα Ε'** σώζονται ορισμένα αντικείμενα τα οποία για άγνωστο λόγο δεν τοποθετήθηκαν στις ταφές των νεκρών. Πρόκειται για δύο χάλκινους αμφορείς με σφαιρικό σώμα και λαβές που απολήγουν σε μάσκες Παπποσειληνών [κατηγορία Σειληνών, συντρόφων του Διονύσου] και για τέσσερα γυάλινα αγγεία τετράγωνης διατομής, τοποθετημένα μέσα σε ξύλινο κιβωτίδιο. »Διατηρήθηκαν επίσης τα μεταλλικά στοιχεία από το καπίστρι (φορβειά) και το χαλινάρι των αλόγων, η μολύβδινη επένδυση από τα άκρα του ζυγού και πολλά άλλα χάλκινα και σιδερένια εξαρτήματα.

»Ανάμεσα στην πρώτη και στη δεύτερη άμαξα της ομάδας, εντοπίστηκε **η ταφή αλόγων Β'** με τρία άλογα. Στο κρανίο του ενός σώζεται το σιδερένιο περιστόμιο από το καπίστρι και το χαλινάρι, καθώς και μικρά χάλκινα διακοσμητικά δισκάρια [δες φωτ]. Σε άλλα σημεία βρέθηκαν γυάλινες χάντρες και χρυσές διακοσμητικές εφηλίδες από τους δερμάτινους ιμάντες της ιπποσκευής. Μαζί με τους σκελετούς βρέθηκαν και δύο ομφάλια ξύλινων ασπίδων, ένα χάλκινο κι ένα σιδερένιο. »Τα άλογα της ταφής αυτής είναι ασφαλώς εφεδρικά και αντιστοιχούν στις τρεις άμαξες της δεύτερης ομάδας.

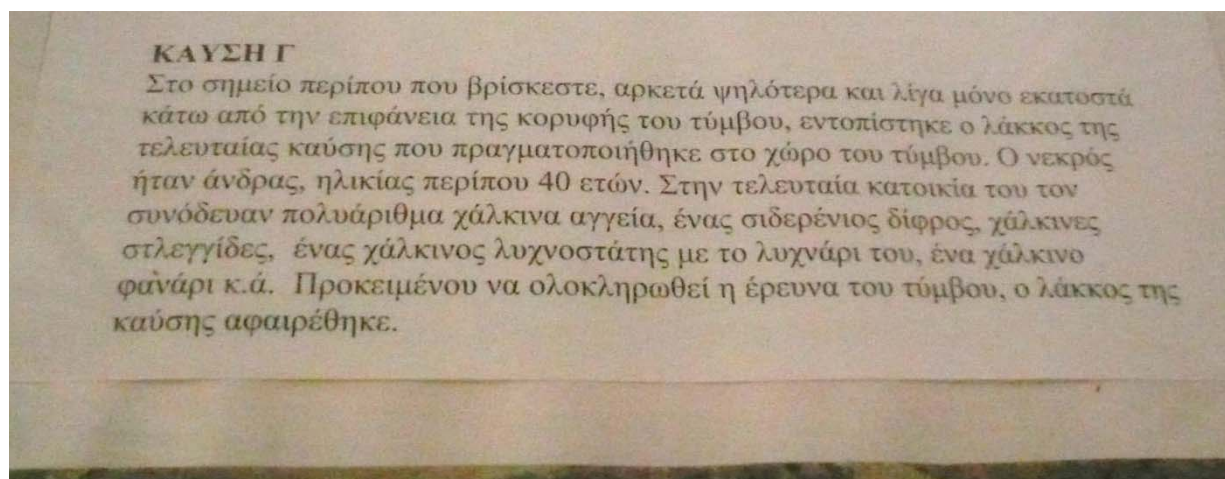

»Στο ανατολικό τμήμα του τύμβου, κοντά στη δεύτερη ομάδα των αμαξών εντοπίστηκε ρηχός ορθογώνιος λάκκος μέσα στον οποίο είχε αποτεφρωθεί ένας άνδρας (**Καύση Δ**). Πήλινα αγγεία, σιδερένιες αιχμές δοράτων, χάλκινες στλεγγίδες και ένα χάλκινο φανάρι συνόδευαν τον νεκρό στην άλλη ζωή.

»Στο βόρειο τμήμα και κοντά στην περιφέρεια του τύμβου, εντοπίστηκε λάκκος που περιείχε τα υπολείμματα της καύσης μιας **γυναίκας (Καύση Α)**. Η διάνοιξη του λάκκου και η αποτέφρωση της γυναίκας πραγματοποιήθηκαν μετά την αρχική κατασκευή του τύμβου. Τα κτερίσματα, χάλκινα αγγεία, πήλινα και γυάλινα μυροδοχεία, ξύλινα κιβωτίδια με χάλκινες κλειδαριές και αλυσίδες, ένα μαρμάρινο γουδί με δύο γουδοχέρια σε σχήμα λυγισμένου δάχτυλου ανθρώπινου χεριού, ένα χάλκινο κουτί με εργαλεία ιατρικά ή καλλωπισμού, ένας σιδερένιος λυχνοστάτης, ένα χρυσό σκουλαρίκι, δαχτυλίδια από κεχριμπάρι, γυαλί και ημιπολύτιμους λίθους ήταν τοποθετημένα σε όλη την έκταση του λάκκου. Χρυσό έλασμα με παράσταση οπλισμένης Αφροδίτης διακοσμούσε ένα γυάλινο δαχτυλίδι. Μέσα στις στάχτες βρέθηκε χάλκινο νόμισμα της Περίνθου [Πέρινθος, αργότερα Ηράκλεια, στην θρακική πλευρά της Προποντίδας, έδρα της Διοίκησης Θράκης και σημαντικό λιμάνι, από όπου περνούσαν οι Εγνατία οδός και η Διαγώνιος ή Via Militaris και Via Diagonalis]. Το νόμισμα χρονολογείται ανάμεσα στο 102 και στο 114 μ.Χ., όταν αυτοκράτορας ήταν ο Τραϊανός.

Ο φύλακας αρχαιοτήτων δείχνει φωτογραφία χρυσού ελάσματος που φέρει παράσταση οπλισμένης Αφροδίτης και διακοσμούσε γυάλινο δαχτυλίδι. Από την Καύση Α' (φωτ ΜΚ, Νοέμβριος 2011, apan.gr).

»Η τελευταία καύση (Καύση Γ') εντοπίστηκε σε λάκκο που είχε ανοιχτεί στην κορυφή του τύμβου και ανήκε σε άνδρα. Μαζί με τα οστά του νεκρού βρέθηκαν πολλά κτερίσματα: χάλκινα αγγεία διαφόρων τύπων και μεγεθών με περίτεχνες λαβές, πήλινα και γυάλινα αγγεία, ένα χάλκινο κουτί μαζί με μια χάλκινη κυλινδρική θήκη, ένα σιδερένιο πτυσσόμενο κάθισμα, ένας σιδερένιος πτυσσόμενος τρίποδας, ένας χάλκινος πτυσσόμενος λυχνοστάτης με το χάλκινο λυχνάρι του, ένα χάλκινο φανάρι κ.ά. Ο λάκκος της καύσης αυτής δεν έχει διατηρηθεί, γιατί η έρευνα έπρεπε να προχωρήσει στα βαθύτερα στρώματα του τύμβου».

Η ανασκαφή στον Τύμβο άρχισε από την ΙΘ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων Θράκης τον Σεπτέμβριο του 2002, με πιστώσεις του Υπουργείου Πολιτισμού, κι ολοκληρώθηκε, μετά από διακοπή έξι μηνών, το καλοκαίρι του 2004. Αφορμή για την έναρξη σωστικής ανασκαφής αποτέλεσαν τα παράνομα ορύγματα που ανοίγονταν κατά καιρούς στην επιφάνεια του τύμβου, η αφαίρεση χωμάτων κατά την άροση των γύρω αγρών και τα πολυάριθμα κομμάτια επεξεργασμένου μαρμάρου που βρίσκονταν διάσπαρτα στη βορειοδυτική πλευρά του. Η άρτια ανασκαφή αυτού του εκπληκτικού ευρήματος έγινε υπό την διεύθυνση του αρχαιολόγου Διαμαντή Τριαντάφυλλου, επίτιμου Εφόρου Αρχαιοτήτων, ο οποίος αφιερώθηκε ολόψυχα όχι μόνο στη μελέτη του, σπάνιου για τα ελληνικά δεδομένα, θρακικού Τύμβου, αλλά και στη μελέτη για την ανάδειξη του χώρου, τη δημιουργία μουσείου, την κατασκευή εκμαγείων, την προώθηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων κλπ. Δυστυχώς, η κρατική στήριξη δεν ήρθε έως τώρα [Απρίλιος 2012]. Αναδημοσιεύουμε την σύντομη αναφορά για το σχέδιο ανάδειξης του Τύμβου, όπως δημοσιεύτηκε στο πολύ κατατοπιστικό Φυλλάδιο που μοιραζόταν στους επισκέπτες.

«Το εντυπωσιακό σύνολο των καύσεων, αμαξών και αλόγων που αποτελεί μοναδικό εύρημα για τον ελλαδικό χώρο, οδήγησε το Υπουργείο Πολιτισμού στην απόφαση της δημιουργίας εκθεσιακού χώρου στην περιοχή του τύμβου. Το έργο έχει ενταχθεί σήμερα (2004-05) στο Ταμείο Διαχείρισης Πιστώσεων για την Εκτέλεση Αρχαιολογικών Έργων, χρηματοδοτείται από το Υπουργείο Πολιτισμού και συνεχίζεται με τη συντήρηση των μεταλλικών αντικειμένων της ανασκαφής. Για να διατηρηθεί η ανασκαφική εικόνα των ευρημάτων, η οποία εντυπωσιάζει τους επισκέπτες, αποφασίστηκε η τρισδιάστατη σάρωση καύσεων, αμαξών και αλόγων και η κατασκευή πιστών αντιγράφων σε φυσικό μέγεθος. Τα αντίγραφα αυτά θα τοποθετηθούν στις αντίστοιχες θέσεις, ενώ τα πρωτότυπα μετά τη συντήρηση και συγκόλλησή τους, θα εκτίθενται δίπλα σε ειδικές προθήκες. Θα γίνουν επίσης ανασυνθέσεις αμαξών, σύμφωνα με τα ανασκαφικά δεδομένα. Η έκθεση θα πλαισιώνεται με πλούσιο εποπτικό υλικό, το οποίο θα βοηθάει τον επισκέπτη να μεταφερθεί στην εποχή κατασκευής του τύμβου και να γνωρίσει την καθημερινή ζωή των κατοίκων της περιοχής, ειδικότερα δε τις δοξασίες και τα έθιμα που είχαν για τον θάνατο».

Οι άμαξες, οι φοράδες και τα άλογα, η ιπποτρόφος Θράκη

Ζεμένα ή ελεύθερα, όλα όμως με πλήρη εξάρτηση, τα περισσότερα θηλυκά και πάντως όλα νεαρά, είναι τα άλογα που συνόδευαν μετά θάνατον τους κυρίους τους στη Μικρή Δοξίπαρα του Έβρου. Άλλα ήταν εφεδρικοί ίπποι, γνωστοί από την αρχαιότητα ως «ίπποι παρήγοροι» ή «σειραφόροι» κι άλλα πιο δυνατά (που έκαναν τους αρχαιολόγους να θυμηθούν τα «πιο λευκά κι από το χιόνι» άλογα του βασιλιά των Θρακών Ρήσου, όπως περιγράφονται από τον Όμηρο στην *Ιλιάδα*, και που προκάλεσαν σε τέτοιο βαθμό τον Οδυσσέα ώστε να συρθεί ένα βράδυ στο θρακικό στρατόπεδο για να τα κλέψει). Οι ανασκαφείς γράφουν:

Οι άμαξες που βρέθηκαν στη Μικρή Δοξίπαρα–Ζώνη ήταν τα οχήματα με τα οποία μεταφέρθηκαν οι νεκροί στο χώρο ταφής. Αν και ο ρόλος της άμαξας στην ταφική τελετουργία του αρχαίου κόσμου μας είναι γνωστός τόσο από τις πηγές όσο και από την εικονογραφία, αυτή η ανασκαφή προσέφερε για πρώτη φορά στον ελληνικό χώρο ένα τόσο ολοκληρωμένο σύνολο τετράτροχων αμαξών. Η πρακτική της ταφής αμαξών και αλόγων μαζί με τους νεκρούς απαντά σε πολλές περιοχές του αρχαίου κόσμου, τόσο στην Ευρώπη όσο και στην Ασία. Τα άρματα, οι άμαξες και τα άλογα στις περιπτώσεις αυτές λειτουργούν ως σύμβολα κύρους και πλούτου των ιδιοκτητών τους. Στην Ελλάδα μέχρι σήμερα είχαν βρεθεί μεμονωμένα εξαρτήματα αμαξών μέσα σε τάφους.

Το άλογο, ένα ζώο δυνατό και περήφανο, αποτέλεσε, από τη στιγμή που εξημερώθηκε, σταθερό σύντροφο του ανθρώπου στον πόλεμο, στις μετακινήσεις, στις αγροτικές εργασίες, στο κυνήγι και στα ιππικά αγωνίσματα. Τα φυσικά χαρίσματα του αλόγου και η πρακτική βοήθεια που πρόσφερε στους ανθρώπους, του εξασφάλισαν μια σταθερή θέση στη μυθολογία, τη θρησκεία και την τέχνη του ελληνορωμαϊκού κόσμου. Οι Ρωμαίοι ειδικότερα ανέπτυξαν σε μεγάλο βαθμό την ιπποφορβία, επειδή είχαν να αντιμετωπίσουν αυξημένες ανάγκες στο στρατό και στις μετακινήσεις και επειδή αγαπούσαν ιδιαίτερα τα ιππικά αγωνίσματα. Ταφές αλόγων έχουν βρεθεί σε πολλές περιοχές του ελληνορωμαϊκού κόσμου. Η συνήθεια ταφής των αλόγων δίπλα στους ιδιοκτήτες τους, έχει διαπιστωθεί δύο ακόμη φορές σε ανασκαφές ταφικών τύμβων της Αυτοκρατορικής περιόδου στην περιοχή του βόρειου Έβρου.

Μικρή Δοξίπαρα - Ζώνη

Τα μεγάλα, λευκότερα από το χιόνι, άλογα του μυθικού βασιλιά της Θράκης Ρήσου, μας είναι γνωστά από τον Όμηρο (Ιλ. Κ 437), ενώ αναφορές σ' αυτά γίνονται και από μεταγενέστερους συγγραφείς. Ιπποπόλους ονομάζει ο Όμηρος τους Θράκες (Ιλ. Ν 4, Ξ 227) ενώ ο Σοφοκλής (αποσπ. 523) και ο Ευριπίδης (Εκάβη 428) τους χαρακτηρίζουν ως φιλίππους. Στην ιπποτρόφο άλλωστε, σύμφωνα με τον Ησίοδο, Θράκη (Έργα και Ημέραι, 507), ακόμη και σήμερα ζουν

ελεύθερα άλογα. Εδώ γεννήθηκαν οι φοράδες του βασιλιά των Βιστόνων Διομήδη που κατασπάραξαν το σύντροφο του Ηρακλή, Άβδηρο (Πινδ. Παιάνες 2, 1 κ.ε). Ο ίππος απεικονίστηκε σε νομίσματα των ελληνικών πόλεων των παραλίων της Θράκης, αλλά και στα νομίσματα των Θρακών δυναστών. Άλογο συνόδευε και τον ήρωα-ιππέα, έναν από τους πιο αγαπητούς θεούς της Ρωμαϊκής περιόδου για την περιοχή της Θράκης. Είναι γνωστό εξάλλου ότι η Θράκη τροφοδοτούσε το ρωμαϊκό στρατό, τόσο με ιππείς όσο και με άλογα. [Σημ. Ένα μεγάλο υποφορβείο υπήρχε στους Άπρους, ρωμαϊκή αποικία στην Ανατολική Θράκη, ανάμεσα στα Μάλγαρα και την Ραιδεστό (Ευρωπαϊκή Τουρκία).]

Μερικά από τα δημοσιεύματα:

- Trantalidou, K., 2005. Loyaux jusqu' à la mort. Remarques préliminaires sur les seize animaux inhumés dans le tumulus de Mikri Doxipara-Zoni (Thrace-Grèce), in Gardeisen, A., (ed.), *Les équidés dans le monde Méditerranéen antique. Actes du colloque (Athènes 26-28 Novembre 2003)*, Lattes, 29-40.
- Τριαντάφυλλος, Δ.-Τερζοπούλου, Δ., 2003, Άμαξες και καύσεις νεκρών στον τύμβο της Μικρής Δοξιπάρας-Ζώνης Δήμου Κυπρίνου, *ΑΕΜΘ* 17, 1-12.
- Triantaphyllos, D.-Terzopoulou, D., 2005, Le tumulus funéraire de Mikri Doxipara-Zoni dans la commune de Kyprinos, in : Gardeisen, A., (ed.), *Les équidés dans le monde Méditerranéen antique. Actes du colloque (Athènes 26-28 Novembre 2003)*, Lattes, 11-27.
- Triantaphyllos, D.-Terzopoulou, D., Wagons and horse burials in the Roman Age tumuli in Greek Thrace, *Eirene* XLII, 2006, 167-182.
- Waltraud Sperlich-Ulrich Schendzielorz, Es lebe der Tod, *Spektrum der Wissenschaft, Abenteuer Archäologie*, 4, 2007, 56-67.

Οι φωτογραφίες δείχνουν το εσωτερικό του Τύμβου και τον περιβάλλοντα χώρο, όπως έμειναν όλα αυτά από το 2004-2005, περιμένοντας το ενδιαφέρον του Υπουργείου Πολιτισμού, το οποίο δεν έχει ποτέ ασχοληθεί σοβαρά με τις αρχαιότητες και τα σπουδαία μνημεία της Θράκης, προϊστορικά, αρχαία, βυζαντινά, οθωμανικά και νεότερα. Παρόλα αυτά, ο Τύμβος είναι ευτυχώς επισκέψιμος και αποτελεί ένα από τα πιο ενδιαφέροντα ταφικά σύνολα της Αυτοκρατορικής εποχής στον ελλαδικό χώρο, ενώ παρέχει πάμπολλες πληροφορίες τόσο για τις άμαξες όσο και για τον ταφικό πολιτισμό των πλουσίων θρακικών οικογενειών, σε μία εποχή κατά την οποία η θρακική αριστοκρατία έβαινε προς την ολόπλευρη ένταξή της στο πολιτικό-πολιτιστικό πλαίσιο της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και τον πλήρη εξελληνισμό της. (φωτ ΜΚ, Νοέμβριος 2011, apan.gr).

Σε αυτό τον βαθύ λάκκο είχε αποτεφρωθεί ένας από τους τρεις άντρες (Καύση Β'). Μαζί με τα άλλα κτερίσματα, βρέθηκαν σιδερένια όπλα: ξίφη και αιχμές δοράτων.

Η Επιστημονική Επιτροπή του Έργου

Πρόεδρος: Διαμαντής Τριαντάφυλλος, Επίτιμος Έφορος των Αρχαιοτήτων

Μέλη: Χάιδω Κουκούλη-Χρυσανθάκη, Επίτιμη Έφορος των Αρχαιοτήτων

Μιχαήλ Βαβελίδης, Καθηγητής Γεωλογίας του Α.Π.Θ.

Χρήστος Αθανασόπουλος, Καθηγητής Αρχιτεκτονικής του Δ.Π.Θ.

Δόμνα Τερζοπούλου, Αρχαιολόγος του Α.Μ.Θ.

Ιωάννης Λαϊνίδης, Συντηρητής Αρχαιοτήτων

Ματθαίος Κουτσουμανής, Αρχαιολόγος της ΙΘ' ΕΠΚΑ, Γραμματέας Επιτροπής και υπόλογος έργου

«Οι εργασίες διαμόρφωσης του χώρου δεν έχουν ολοκληρωθεί. Ο χώρος στον οποίο βρίσκεστε δεν είναι οργανωμένος αρχαιολογικός χώρος και για την επίσκεψή του δεν απαιτείται εισιτήριο ...» γράφει η πινακίδα που τοποθετήθηκε μπροστά στα στέγαστρα όταν ολοκληρώθηκε η ανασκαφή, δηλαδή το 2004. Αλλά η φωτ είναι του 2011. Ο Τύμβος απέχει 39 χλμ Δ-ΒΔ του Διδυμοτείχου. Μερικά χιλιόμετρα δυτικότερα, κοντά στο Ιβαΐλοβγκραντ (Βουλγαρία), αποκαλύφθηκε μία πλουσιότατη έπαυλη, γνωστή ως Έπαυλη «Αρμύρα», που χτίστηκε γύρω στα 50-70 μ.Χ. αι. και κατοικήθηκε ως τον 4ο αι. Σε μικρή απόσταση, ορθώνεται ο Μεγάλος Τύμβος, τμήμα του οικογενειακού νεκροταφείου των γαιοκτημόνων ιδιοκτητών της «Αρμύρας». Δυο άμαξες και δυο ζευγάρια άλογα συνόδευαν την Θρακιώτισσα κυρία στον τάφο της.

Κάνει συντροφιά στους φύλακες που έρχονται καθημερινά στον Τύμβο από τους οικισμούς της Ζώνης και της Μικρής Δοξιάρας, περιμένοντας τους επισκέπτες.

Γη ευλογημένη, ανάμεσα σε ποτάμια: η θρακική πεδιάδα που ανοίγεται στα ανατολικά της Ροδόπης και, περνώντας τον Έβρο, εκτείνεται μέχρι τις παρυφές της Κωνσταντινούπολης.

**Η ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ ΤΟΥ ΑΙΜΟΥ
ΚΑΤΑ ΤΑ ΜΕΣΑ ΤΟΥ 2ου ΑΙ. μ.Χ.**

- Άποικίες
- Μουνικίτια
- Πρωτεύουσες επαρχιών
- ☞ Ίερά
- Στρατόπεδα Λεγεώνων
- ⚓ Ναύσταθμοι
- - - Όρια Έπαρχιών
- Όδικό Δίκτυο

Η Χερσόνησος του Αίμου (Βαλκανική) στα μέσα του 2ου μ.Χ. αι., λίγο μετά την κατασκευή του Τύμβου της Δοξιπάρας (που σημειώνεται εδώ με καφέ βούλα πάνω στον Άρδα), και μία ή δύο δεκαετίες αφότου ο αυτοκράτορας Αδριανός θεμελίωσε τη μεγαλύτερη πόλη της ιστορικής Θράκης, την Αδριανούπολη, στην συμβολή του Άρδα και του Τόντζου με τον Έβρο. Ο χάρτης είναι από την *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους* τ. ΣΤ' (Εκδοτική Αθηνών) σ. 149. Δες και τμήμα του ίδιου χάρτη στην επόμενη σελίδα

Άλογο που καλπάζει σε τετράδραχμο της αρχαίας Μαρόνιας, αιγαιική Θράκη (386-348 π.Χ)

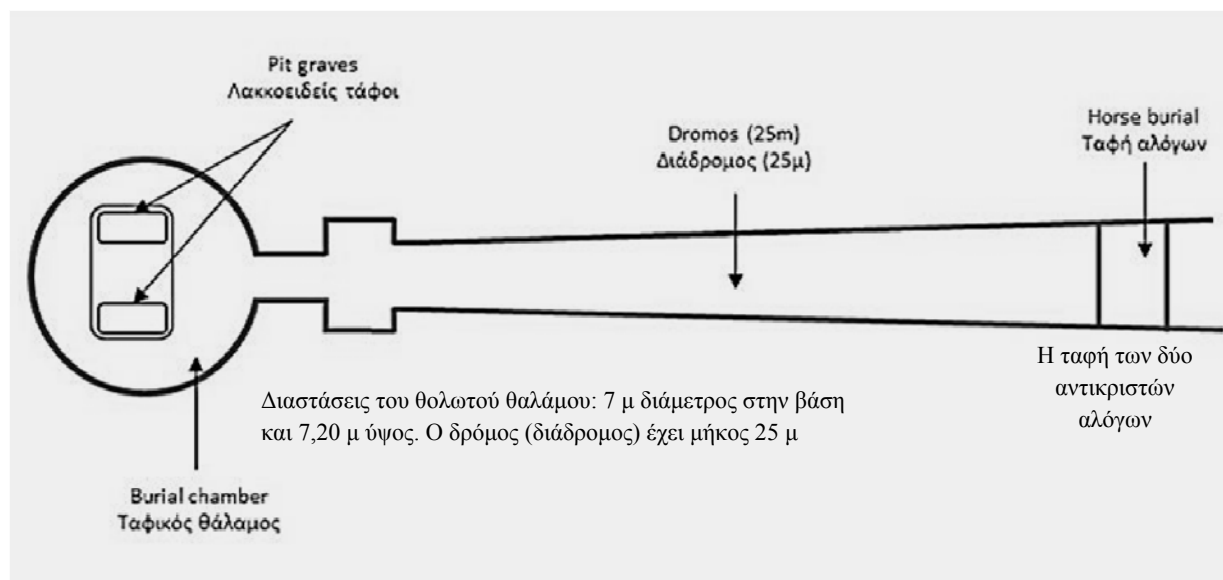
ΝΟΜΟΣ ΕΒΡΟΥ (στοιχεία του 2011): ΕΜΒΛΑΘΝ 4.242 τ χλμ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ 147.530 Αστικός 50%, ημιαστικός 20%, αγροτικός 30% ΕΔΡΑ: ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗ (πληθυσμός 49.724) ΠΟΛΕΙΣ: Ορεστιάδα (πληθ. 15.438), Διδυμότειχο (πληθ. 8.853), Φέρες (πληθ. 5.171), Σουφλί (πληθ. 4.357) Αλεξανδρούπολη – Διδυμότειχο 94 χλμ και Διδυμότειχο – Τύμβος 39 χλμ ΠΑΝΟΡΑΜΑ ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΘΡΑΚΗ Απρίλιος 2012 <http://www.apan.gr>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Σχετικά με τα άλογα που συνόδευαν στον τάφο τα αφεντικά τους πρέπει να σημειωθεί ότι το παλαιότερο εύρημα στον ελλαδικό χώρο είναι ο εντυπωσιακός θολωτός Τύμβος της Μυκηναϊκής εποχής που βρίσκεται στον Μαραθώνα, σε μικρή απόσταση από το τοπικό Αρχαιολογικό Μουσείο. Ανακαλύφθηκε και ανασκάφηκε από τον Γεώργιο Σωτηριάδη μεταξύ 1933 και 1935 και η ανασκαφή ολοκληρώθηκε από τον Ιωάννη Παπαδημητρίου το 1958.

Κατασκευάστηκε από έναν τοπικό ηγεμόνα γύρω στο 1450 π.Χ. και χρησιμοποιήθηκε έως το 1380 π.Χ. Δύο άλογα είναι θαμμένα στην αρχή του δρόμου, δηλαδή του κτιστού διαδρόμου που οδηγεί στον θολωτό ταφικό θάλαμο. Οι μελετητές πιστεύουν ότι αυτά τα άλογα ήταν ζεμένα στην άμαξα που μετέφερε τον νεκρό βασιλιά στον τάφο του, αλλά δεν αποκλείεται να ήταν και οι πιο αγαπημένοι σύντροφοί του από τον βασιλικό στάβλο. Και εδώ, η ταφή των αλόγων προσδίδει αίγλη στον νεκρό και επισημαίνει την ισχύ και τον πλούτο του. Κυρίως δε σε μία τόσο πρόωμη εποχή, όταν το άλογο και το άρμα είχαν μόλις εισαχθεί στον νότιο ελλαδικό χώρο, και μάλιστα στην Αττική που δεν υπήρξε ποτέ ιπποτρόφος – σε αντίθεση με την Θράκη. Βέβαια, οι διαφορές ανάμεσα στους δύο τύμβους είναι πάρα πολλές. Αλλά έχει μία σημασία η αναφορά σε αυτή την αρχαιότατη ταφή των αλόγων στην πεδιάδα του Μαραθώνα.

Η κάτοψη του μυκηναϊκού μνημείου είναι από την Ιστοσελίδα
<http://www.greekmonuments.com/Marathon/tholos-tomb.html>

Κείμενα, φωτογραφίες, επιλογή κειμένων και εικονογραφικού υλικού
Μαριάννα Κορομηλά, για το Πανόραμα (Απρίλιος 2012)

<http://www.apan.gr>